

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto NUOMONĖ dėl Socialinio poveikio vertinimo
(nuomonė savo iniciatyva)**

(2014/C 170/03)

Pranešėja **Ariane RODERT**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2013 m. rugsėjo 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Socialinio poveikio vertinimo

(nuomonė savo iniciatyva).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. lapkričio 13 d. priėmė savo nuomonę.

494-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. gruodžio 10–11 d. (gruodžio 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 146 nariams balsavus už, 5 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina diskusijas dėl socialinių įmonių socialinio poveikio vertinimo, tačiau pabrėžia, jog svarbu šiai sudėtingai temai skirti daugiau laiko. Komisija turi visų pirma pradėti rinkti duomenis, kurie reikalingi socialinio poveikio vertinimo valstybėse narėse palyginamajai analizei atlikti, be to, ji turi atlikti papildomus tyrimus atsižvelgdama į Europos socialinį matmenį.

1.2 EESRK manymu, netinkamai arba skubotai ėmusis šios temos gali būti pakenkta ES institucijų tikslui remti socialinių įmonių sektoriaus plėtrą ir augimą. Daugelyje valstybių narių šiam sektoriui skiriamas nedidelis dėmesys, todėl EESRK ragina Komisiją ir toliau teikti pirmenybę informavimo kampanijoms ir Socialinio verslo iniciatyvos darbotvarkės visiškam įgyvendinimui.

1.3 Socialinio poveikio vertinimu siekiama įvertinti ne pačių įmonių, o socialinių įmonių konkrečios veiklos socialinis rezultatus ir poveikį, net jeigu pačių socialinės ekonomikos įmonių struktūra prisideda kuriant socialinę vertę. Tai yra nuolatinis procesas, integrali įmonės veiklos dalis ir viena iš svarbių strateginio planavimo priemonių.

1.4 Sunku pasirinkti tik vieną kurį metodą, todėl EESRK rekomenduoja Komisijai rengti informavimo apie plačiausiai taikomus principus kampanijas, užuot kūręs naują metodą. Tiems principams bendra tai, kad tai yra iš apačios į viršų kylančios iniciatyvos, skirtos užtikrinti socialinius pasikeitimus, paremtus realiais poreikiais ir realia veikla.

1.5 Bet koks vertinimo metodas turi būti parengtas remiantis socialinės įmonės veiklos pagrindiniais rezultatais, turi remti jos veiklą, būti proporcingas ir neslopinti socialinių inovacijų. Tokiu metodu turėtų būti siekiama užtikrinti kokybinių ir kiekybinių duomenų pusiausvyrą, taip kad vertinimo sėkmės centre būtų „istorija“. Be to, būtina pažymėti, kad reikėtų toliau tirti, su kokiais sunkumais susiduriama siekiant socialinio poveikio vertinimo mikrolygiu (vietos lygiu) rezultatus perkelti į makrolygmenį (ES lygmenį).

1.6 EESRK mano, kad reikia parengti socialinio vertinimo metodus konkrečiai ESVF⁽¹⁾ ir SPIP⁽²⁾ reglamentams, todėl rekomenduoja, kad šioms reglamentams parengti metodai būtų išbandyti atliekant atidžią stebėseną ir prireikus peržiūrėti. To reikia siekiant užtikrinti, kad jie nesutrukdyt socialinėms įmonėms gauti finansavimą pagal šias priemones. Tokiu būdu Komisija galėtų parengti bendras gaires ir principus ir nustatyti ne tai, kaip turi būti vertinama, o kas turi būti vertinama.

1.7 EESRK toliau nagrinės šią temą ir atidžiai stebės, kaip Komisija įgyvendina metodą, kad užtikrintų, jog šis neslopina socialinių įmonių vystymosi Europoje. Be to, jis toliau plėtos diskusiją apie tai, kaip ilgainiui galima būtų vertinti socialinį poveikį kitose srityse.

⁽¹⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos socialinio verslumo fondų, COM(2011) 862 final.

⁽²⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos Sąjungos užimtumo ir socialinių inovacijų programos, plg. COM(2011) 609 final.

2. Įžanga

2.1 Komisijos komunikatas „II bendrosios rinkos aktas. Drauge už naują augimą“⁽³⁾ pabrėžia poreikį parengti metodus, skirtus įvertinti socialinių įmonių teikiamą socialinę ir ekonominę naudą įgyvendinant ESVF ir SPIP.

2.2 Atitinkamai Komisijos Socialinio verslo komisijos ekspertų grupės (GECES) pakomisei⁽⁴⁾ buvo pavesta parengti Komisijai gaires, kaip socialinės įmonės galėtų vertinti jų socialinį poveikį.

2.3 Šioje nuomonėje aptariama socialinių įmonių vaidmuo rengiant ES socialinio poveikio vertinimo metodą visų pirma atsižvelgiant į ESVF ir SPIP. Tačiau ši tema yra svarbi, todėl EESRK pabrėžia, jog ilginiui socialinio poveikio vertinimo taikymas turėtų būti svarstomas ir kitose srityse siekiant užtikrinti nuoseklų požiūrį.

2.4 Socialinės įmonės minimos keliose naujausiose ES iniciatyvose. Be to, EESRK dėjo nemažai pastangų nagrinėti šią temą⁽⁵⁾, pavyzdžiui, aptariant ESVF ir socialinėms įmonėms išskylančius uždavinius⁽⁶⁾. Vienas pagrindinių vaidmenų tenka Komisijos pradėti įgyvendinti Socialinio verslo iniciatyvai (SVI)⁽⁷⁾, kuria siekiama skatinti socialinio verslumo ir socialinių įmonių plėtrą ir augimą ES.

2.5 Socialinės įmonės įkuriamos siekiant socialinių tikslų ir veikia socialinėje ekonomikoje. EESRK pabrėžia, kad siekiant apsaugoti šį modelį kiekviename SVI grindžiamas reglamentas, norma ar programa turėtų remtis SVI pateikta socialinių įmonių apibrėžtimi, nes ji apima platų socialinių įmonių spektrą, kuris tinka įvairiems valstybių narių taikomiems modeliams.

2.6 Svarbu nurodyti, kad šia nuomone nėra siekiama pagrįsti bet kokių įmonių socialinio poveikio vertinimą. Jos tikslo nereikia painioti su įmonių socialinės atsakomybės iniciatyva ar visų darbdavių įpareigojimu sudaryti deramas darbo sąlygas ir laikytis kolektyvinių sutarčių. Be to, reikėtų pažymėti, kad valstybės narės ir toliau lieka atsakingos už veiksmingą socialinės sferos funkcionavimą ir infrastruktūrą.

2.7 Net jeigu šioje nuomonėje aptariamas tik socialinių įmonių veiklos rezultatai, o ne pačių socialinių įmonių, socialinis poveikis, tų įmonių struktūra ir veiklos modeliai yra pagrindiniai elementai, kurie daro socialinį poveikį internalizuodami socialines sąnaudas ir kurdami teigiamus išorės veiksmus.

3. Socialinis poveikis visuomenėje

3.1 Ekonominiai rezultatai seniai tapo pagrindiniais organizacijų ir šalių išsivystymo rodikliais, neatsižvelgiant į tai, ar jų pagrindinis rūpestis yra ekonominė, ar socialinė pažanga. Siekiant tvarumo, turėtų būti laikomasi labiau holistinės vizijos ir atsižvelgiama į socialines, aplinkosaugines bei ekonomines pasekmes.

3.2 Pastaraisiais metais į tai kreipiamas vis didesnis dėmesys. 2008 m. EESRK priėmė nuomonę savo iniciatyva „Ne vien tik BVP. Tvaraus vystymosi rodikliai“⁽⁸⁾, kurioje pabrėžė būtinybę parengti naujus tvarumo ir gerovės vertinimo metodus, kad būtų sprendžiami socialiniai uždaviniai. 2009 m. Komisija atsiliepė parengdama komunikatą „BVP ir kiti rodikliai: pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“⁽⁹⁾, kuriame atkreipė dėmesį į būtinybę parengti naujas socialinio vystymosi stebėsenos ir vertinimo priemones. Be to, kitos organizacijos taip pat patvirtino naujas priemones, pvz., OECD priėmė *Geresnio gyvenimo indeksą* (angl. *Better Life Index*)⁽¹⁰⁾.

3.3 Europai šiuo metu, keičiantis gerovės modeliams, labiau negu bet kada svarbu sutelkti dėmesį į realios vertės kūrimą. Pastaraisiais metais tai buvo pabrėžta iniciatyvomis, kuriomis skatinamas Ekonominės ir pinigų sąjungos socialinis matmuo⁽¹¹⁾ ir siūloma apibrėžti socialinius rodiklius ir veiksmus, kurie papildytų ekonomines ataskaitas. Šiuo metu tokios pozicijos laikomasi daugelyje ES dokumentų; siekiant veiksmingai įgyvendinti direktyvas, programas ar veiksmus būtina vertinti ir stebėti socialinę pridėtinę vertę, socialinius pasikeitimus ir poveikį.

⁽³⁾ COM(2012) 573 final.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/expert-group/social_impact/index_en.htm.

⁽⁵⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 22; OL C 24, 2012 1 28, p. 1; OL C 229, 2012 7 31, p. 44.

⁽⁶⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 55.

⁽⁷⁾ COM(2011) 682 final.

⁽⁸⁾ OL C 100, 2009 4 30, p. 53.

⁽⁹⁾ COM(2009) 433 final.

⁽¹⁰⁾ www.betterlifeindex.org.

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/archives/2013/10/pdf/20131002_1-emu_en.pdf.

3.4 Socialinio poveikio vertinimas yra svarbi tema, jis atlieka pagrindinį vaidmenį atkuriant Europos socialinį matmenį. Todėl EESRK abejoja, ar Komisija turėtų taip skubėti šioje srityje, ir ragina skirti daugiau laiko išsamioms diskusijoms išplečiant klausimų ratą, kad būtų galima parinkti tinkamiausias formas ir metodikas. Todėl reikėtų nurodyti, kad atsižvelgiant į pagrindinį tikslą – remti socialines įmones joms siekiant įvykdyti savo uždavinius, Komisija rengdama priemones turi elgtis atsargiai, kad šios neduotų priešingų rezultatų.

3.5 Reikia turėti omeny, kad daugelyje valstybių narių informacijos apie socialines įmones ir socialinę ekonomiką yra labai mažai. Sektoriaus plėtrai diskusijos apie socialinį poveikį gali būti žalingos, jei prie štai neaptariami palankių sąlygų socialinių įmonių vystymuisi skatinimo klausimai. Todėl EESRK ragina komisiją tekti pirmenybę visiškam SVI įgyvendinimui siekiant užtikrinti teisingas ir skaidrias sąlygas socialinėms įmonėms visose valstybėse narėse, o tik po to pradėti įgyvendinti socialinio poveikio vertinimo iniciatyvą.

4. Socialinio poveikio apibūdinimas

4.1 Socialinio poveikio vertinimas duoda naudos visiems visuomenės sektoriams. Socialinės įmonės pagrindinis tikslas yra daryti teigiamą socialinį poveikį ir tai dažnai yra įmonės veiklos nuolatinė, integrali dalis. Svarbu atskirti socialinius rezultatus ir įmonių rezultatus; turi būti vertinamas socialinis poveikis, o ne organizacijos.

4.2 Suinteresuotieji subjektai apibūdina socialinį poveikį panašiai, tačiau esama ir skirtumų. EESRK pabrėžia bendro sutarimo svarbą ir siūlo, kad jis būtų apibūdintas kaip socialinės įmonės konkrečios veiklos socialiniai rezultatai ir poveikis.

4.3 Taip pat svarbu pažymėti, kad poveikio vertinimu vertinami ne tik siejami rezultatai, bet ir visuotiniai rezultatai (siejami ir nesiekiami) ir jų poveikis.

4.4 Įvertinti socialinį poveikį nėra lengva, nes veiklos ryšį su rezultatais gali būti sunku įrodyti. Teigiamas poveikis dažnai yra kokybinio pobūdžio ir kartais jis išryškėja tik po ilgo laiko tarpo. Jei bus siekiama išreikšti veiklą skaičiais, kyla nemažas pavojus, kad gauta informacija įvertins ne tai, ko siekiama, arba įvertins ne taip, kaip siekiama. Todėl socialinių įmonių negalima versti viską vertinti kiekybiškai, taigi sutelkti dėmesį tik į tokią veiklą, kurią galima lengvai išmatuoti, kiekybiškai įvertinti ar iš išorės pastebėti.

4.5 Reikėtų kiekybinį vertinimą laikyti tik vienu iš vertinimo būdų, kartu taikant kokybinius modelius, tokius kaip naratyviniai metodai. Toks alternatyvus, arba papildomas, modelis, kai renkamos informatyvios istorijos, kurias pasakoja naudos gavėjas, yra labai svarbus vertinant socialinės įmonės veiklos „ pridėtinę vertę“. Be to, pažymėtina, kad vertės sukūrimo vertinimo rezultatas nebūtinai turi būti galutinis skaičius – tai gali būti skaičių ir teksto derinys.

4.6 Tam, kad būtų dar išsamiau išnagrinėta ši sudėtinga tema, EESRK rekomenduoja Komisija inicijuoti duomenų apie turimus metodus rinkimą, kad būtų galima atlikti palyginamą valstybių narių duomenų analizę.

5. Pagrindiniai veikėjai ir sąvokos

5.1 ES dabartinėmis sąlygomis (ESVF ir SPIP) taikytino socialinio poveikio vertinimo metodo būtina sąlyga yra suinteresuotųjų subjektų, visų pirma socialinių įmonių, naudotojų, politinius sprendimus priimančių veikėjų, finansuotojų bei tam tikrais atvejais socialinių paslaugų teikėjų, valstybinių institucijų ir socialinių partnerių dalyvavimas. Toks suinteresuotųjų subjektų įtraukimas užtikrina pasitikėjimą ir pagrindžia bendrą požiūrį į pageidaujamą poveikį.

5.2 Išankstinė tokio suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo sąlyga yra bendras sutarimas dėl socialinio poveikio vertinimo pagrindinių sąvokų. Tokie terminai kaip *indėlis* (angl. *input*), *produkcija* (angl. *output*), *rezultatas* (angl. *outcome*) ir *poveikis* (angl. *impact*) skirtinguose kontekstuose dažnai apibrėžiami nevienodai. Svarbu, kad suinteresuotieji subjektai šiuos terminus traktuotų vienodai.

5.3 Tikrindami tik produkciją (pvz., mokymo kursuose dalyvaujančių asmenų skaičių) mes neįvertinsime realaus veiklos poveikio. Todėl svarbu pripažinti, kad vertinant socialinį poveikį vertinama nebe produkcija, o poveikis. Tokiu būdu galima nustatyti realią pridėtinę vertę, sykiu atsižvelgiant į sudėtingą ir tarpdisciplininį socialinio poveikio vertinimo pobūdį.

5.4 Be to, būtina pažymėti, kad reikėtų toliau tirti, su kokiais sunkumais susiduriama siekiant socialinio poveikio vertinimo mikroygiu (vietos lygiu) rezultatus perkelti į makrolygmenį (ES lygmenį); taip pat reikia tirti, kaip vertinimo metoduose atsižvelgiama į asmenų ir įmonių teises ir poreikius.

6. Metodai ir priemonės

6.1 Socialinis poveikis vertinamas daugeliu įvairių būdų, todėl sunku raginti susitarti dėl vieno metodo ar net palyginti skirtingus metodus⁽¹²⁾. Yra parengta daug metodų, daugelis jų buvo sukurti vykdant skirtingus EQUAL projektus⁽¹³⁾. Jiems bendra tai, kad tai yra iš apačios į viršų kylančios iniciatyvos, skirtos užtikrinti socialinius pokyčius, paremtus realiais poreikiais ir realia veikla.

6.2 Žinomiausi metodai yra: *socialinės investicijų grąžos* metodas, kuris paremtas rezultatais ir kuriuo siekiama atskleisti, kaip organizacija kuria socialinę, aplinkosauginę ir ekonominę vertę, ir *socialinės apskaitos* metodas, kuris skirtas organizacijos socialinių tikslų planavimui, matavimui ir vertinimui⁽¹⁴⁾. Bendresnis socialinės pridėtinės vertės nustatymo metodo pavyzdys galėtų būti Visuotinės atskaitomybės indeksas (angl. *Global Reporting Index*) – tvarumo atskaitomybės sistema, pagal kurią pateikiamos socialinės, aplinkosauginės ir ekonominės ataskaitos. Tačiau esama ir daug kitų metodų⁽¹⁵⁾.

6.3 Šiems metodams bendra tai, kad jie sukurti atsižvelgiant į socialinės įmonės veiklos tikslus, o ne vadovaujantis kituose sektoriuose taikomais modeliais. Jais ne tik matuojama produkcija per tam tikrą laiko tarpą, bet ir dažnai remiamasi platesniu nelinejiniu procesu, pvz., Pokyčių teorija⁽¹⁶⁾, kuri, kalbant paprastai, apibrėžia, kiekviškai įvertina ir fiksuoja. Naudojant tokius metodus vertinimo procesas integruojamas į įmonės verslo planavimą ir tampa svarbia vidinio tobulinimo priemone.

6.4 Rengiant socialinio poveikio vertinimo metodus turi būti laikomasi proporcingumo principo ir jais turi būti siekiama paremti socialinę įmonę. Daugelis socialinių įmonių yra mažos ir neseniai įkurtos, jų riboti ištekliai neleidžia joms taikyti sudėtingų metodų. Todėl siekdamas užtikrinti, kad biurokratinė našta būtų ribota ir proporcinga, EESRK rekomenduoja, kad poveikio vertinimo išlaidas padengtų ne socialinės įmonės, o kiti suinteresuotieji subjektai (ES, fondų valdytojai).

6.5 EESRK siūlo, kad rodiklius parinktų socialinės įmonės pasitarusios su vartotojais ir suinteresuotaisiais subjektais. Pavyzdžiui, galėtų būti pasirinkti tokie rodikliai kaip socialinės įmonės „sąnaudos, kurių išvengė visuomenė“ arba jos „padarytas poveikis“, tačiau taip pat gali būti atsižvelgiama į įmonės tikslų gynimo veiksmus bei į jų struktūrą ir veiklos modelius.

6.6 Remdamasi esamais metodais Komisija turėtų apsvarstyti galimybę remiantis EESRK rekomendacijomis parengti ES sistemą, kuri suderintų kai kuriose šalyse taikomus konkrečius reglamentus ir jų gerovės organizacijų bei socialinių įmonių modelius.

7. Kitos pastabos

7.1 Kadangi yra be galo sunku parinkti kurį nors vieną socialinio poveikio vertinimo metodą ar standartinius rodiklius, Komisijai visų pirma reikėtų paskleisti informaciją apie dažniausiai visų naudojamus principus ir metodus ir paskatinti įmones jais pasinaudoti. Remdamasi šia patirtimi Komisija gali parengti socialinių rezultatų (o ne produkcijos) vertinimo bendras gaires ir sukurti principų sistemą, nurodančią, ką vertinti, užuot bandžius apibrėžti kaip vertinti socialinį poveikį.

7.2 Kadangi tema yra sudėtinga, EESRK rekomenduoja visų pirma išbandyti ESVF ir SPIP parengtus metodus. Tokiu būdu Komisija galės atidžiai stebėti taikomų metodų poveikį ir prireikus atlikti jų peržiūrą. Visi duomenys turėtų būti skirstomi pagal lytį, kad galima būtų pripažinti moterų vaidmenį socialinio verslumo srityje ir užtikrinti finansavimo skaidrumą. Tai padėtų užtikrinti, kad naudojami metodai neapribotų galimybės naudotis finansavimu numatytiems tikslams.

⁽¹²⁾ Bouchard, M. (red.) (2009), *The worth of social economy*, Peterlang, Bruxelles.

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated.

⁽¹⁴⁾ <http://www.thesroinetwork.org/what-is-sroi>, <http://www.socialauditnetwork.org.uk/getting-started/what-is-social-accounting-and-audit>.

⁽¹⁵⁾ Pavyzdžiui, PQASSO (Mažų organizacijų praktinė kokybės užtikrinimo sistema, angl. *Practical Quality Assurance System for Small Organisations*), SIMPLE (Vietos lygmens ekonomikos paprastas poveikio vertinimas, angl. *Simple Impact Measurement for Local Economies*), Savanoriško poveikio vertinimo priemonių rinkinys (angl. *Volunteering Impact Assessment Toolkit*), Išsamus vaizdas (angl. *The Big Picture*), Poveikio sistema (angl. *Impact Framework*), Loginio modelio konstruktorius (angl. *Logic Model Builder*), Poveikio vertinimo sistema (angl. *Measuring Impact Framework*), Rezultatų aprašymas (angl. *Outcome Mapping*), Rezultatais paremtas vertinimas (angl. *Outcome-Based Evaluation*), Socialinio poveikio vertinimas (angl. *Social Impact Assessment (SIA)*), Shujog poveikio sistema ir vertinimas (angl. *Shujog Impact Framework and Assessment*).

⁽¹⁶⁾ <http://www.theoryofchange.org>.

7.3 Rengdama šiuos bandomuosius projektus Komisija taip pat turi apsvarstyti tokius aspektus kaip „audito“ funkcijos/suinteresuotojo subjekto kompetencija ir uždavinys. Tai glaudžiai siejasi su papildomomis sąnaudomis ir šių veikėjų motyvais. EESRK ragina Komisiją stengtis rengiant vertinimo reikalavimus mažinti šias sąnaudas, taip pat vengti kurti nereikalingas biurokratinės kliūtis ar iškraipyti socialinę vystymąsi.

7.4 Esama pavojus, kad konkrečiai ESVF ir SPIP parengtas vertinimo metodas dominuos ir įgyvendinant kitas su socialinėmis įmonėmis susijusias priemones bei taisykles nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis. Netinkamai ar neteisingai naudojant socialinio poveikio vertinimą gali būti trukdoma socialinėms inovacijoms ir eksperimentams. Siekiant sumažinti šį pavojų Komisijai reikėtų valstybėms narėms siūlyti informavimo ir mokymo programas.

7.5 Ši nuomonė yra pirmas EESRK žingsnis socialinio poveikio vertinimo srityje. Ja reaguojama į Komisijos darbą šiuo klausimu. Tačiau, EESRK manymu, labai svarbu tęsti ir plėsti šią diskusiją, todėl jis stebės Komisijos darbą ir toliau tirs šiuos klausimus kitose savo politinio darbo srityse.

2013 m. gruodžio 10 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE
